

3. Денисов С. Актуальні проблеми теорії і практики брендингу / С.Денисов: Рекламний світ. – 2005. – № 6. – С. 46-54.
4. Славинский С. Все, что вы хотели узнать о брендинге/ С.Славинский: Мясная сфера.- 2008.-№10.- С.15-17.
5. Хамініч С. Особливості створення конкурентоспроможного бренду /С.Хамініч/ Схід – (89) 2008 р. – №5.- С.12.
6. Електронний ресурс: Stud24. – Режим доступу <http://www.stud24.ru/marketing/>
7. Електронний ресурс: Державний комітет статистики України. - Режим доступу.: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Електронний ресурс: Обзор украинского сектора колбасных изделий. - Режим доступу.: <http://www.prodinfo.com.ua/>

УДК 338.43(477)

НАУКОВИЙ СУПРОВІД ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Грановська Л.М. – д. е. н., професор, Херсонський
державний аграрний університет

Димов О.М. – к. с.-г. н., с. н. с., Інститут зрошуваного землеробства НААН

Науково обґрунтовано, що для інноваційного розвитку аграрного сектора економіки важливою умовою є розробка наукового супроводу інноваційного процесу, яка включає такі напрями діяльності: інтеграція наукового та освітнього потенціалу в аграрній сфері; формування системи і механізмів більш прискореної передачі знань та інноваційних розробок у практику агропромислового виробництва; проведення наукових досліджень з проблем визначення й оцінки ризиків і адаптації агропромислового комплексу до умов зміни клімату; формування нової парадигми розвитку сільських територій як багатофункціонального об'єкту.

Ключові слова: інноваційний процес, аграрний сектор, науковий супровід, економічний механізм, ризики, сільські території.

Грановская Л.Н., Дымов А.Н. Научное сопровождение инновационного процесса в аграрном секторе экономики

Научно обосновано, что для инновационного развития аграрного сектора экономики важным условием является разработка научного сопровождения инновационного процесса, который включает следующие направления деятельности: интеграцию науки и образовательного потенциала в аграрной сфере; формирование системы и механизмов более быстрой передачи знаний и инновационных разработок в практику агропромышленного производства; проведение научных исследований по вопросам определения и оценки рисков, а также адаптации агропромышленного комплекса к условиям изменения климата; формирование новой парадигмы развития сельских территорий как многофункционального объекта.

Ключевые слова: инновационный процесс, аграрный сектор, научное сопровождение, экономический механизм, риски, сельские территории.

Hranovska L.M., Dymov O.M. Scientific backup of the innovation process in the agricultural sector of economy

The paper substantiates the necessity of developing scientific backup of the innovation process in the agricultural sector of economy. It includes the following directions of activity:

integration of science and education potential in the agricultural sphere; forming the system and mechanisms of a more accelerated transfer of knowledge and innovative developments to the practice of agroindustrial production; conducting scientific research in the problems of risk identification and assessment, as well as the adaptation of the agroindustrial complex to climate change; forming a new paradigm of the development of rural territories as a multi-functional object.

Keywords: *innovation process, agricultural sector, scientific backup, economic mechanism, risks, rural territories.*

Постановка проблеми. Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічний розвиток країни та її перспективи на світовому ринку. В країнах, що належать до числа інноваційних лідерів, спостерігаються висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу, переважно високотехнологічна структура національного виробництва з винесенням промислово-технологічного циклу еколого- і ресурсоємних виробництв за межі країни.

Інноваційну систему можна охарактеризувати як цілісну сукупність взаємопов'язаних інституцій та підприємств, які здійснюють перетворення наукових знань в нові види конкурентоспроможної продукції і послуг з метою забезпечення соціально-економічного розвитку.

Умовами створення ефективно діючої інноваційної системи є:

- стабільна система державної підтримки інноваційного процесу;
- формування ефективної державної інноваційної політики, її правове і ресурсне забезпечення;
- взаємодія центру та регіонів у процесі розробки і реалізації інноваційної політики.

Особливої уваги заслуговує проблема фінансування наукової та інноваційної діяльності. Для того, щоб перетворити наявний в Україні науково-технічний потенціал в дійсний фактор економічного розвитку, необхідно здійснити перехід до політики комплексної підтримки інноваційного процесу. Таку підтримку можна забезпечити завдяки сприятливим фінансово-економічним умовам для формування вітчизняної інноваційної системи. Актуальним залишається питання включення сільгосптоваровиробників в активний інноваційний процес, оскільки більшість керівників та фахівців сучасних сільськогосподарських підприємств залишаються поза його межами.

Аналіз останніх проблем і публікацій. Сучасна наука створює знання, але для повноцінного інноваційного розвитку необхідні відповідні передумови, які б створювали умови для поширення інновацій і перетворення їх в кінцеві економічні блага. Важлива роль у вирішенні цієї проблеми належить інноваційним формуванням або об'єднанням (кластерам, технопаркам, бізнес-інкубаторам тощо), які утворюються на тій чи іншій території і об'єднують учасників інноваційного процесу (наукові установи, вищі аграрні навчальні заклади, сільськогосподарські підприємства, водогосподарські експлуатаційні організації, інші галузеві підприємства тощо). Такі інноваційні формування розробляють загальний стратегічний план розвитку, використовуючи синергетичний ефект сумісної діяльності та реалізації інноваційних проектів.

У зв'язку з тим, що основні інфраструктурні елементи галузевої (сільськогосподарської) інноваційної системи складаються з двох підсистем: генерації

інновацій (аграрна наука) і реалізації інновацій (аграрне виробництво), вони на сьогодні є недостатньо збалансованими, функціонують майже автономно. Інформаційний обмін між ними крайнє слабкий.

Проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору економіки досліджували відомі вітчизняні вчені: Володін С.А. [1], Геєць В.М. [2], Жаліло Я.А. [8], Зубець М.В. [3], Крисальний О.В. [4], Кропивко М.Ф. [5], Лайко Г.П. [6], Лупенко Ю.О. [7], Саблук П.Т. [9], Тивончук С.О. [10], Федулова Л. [11] і зарубіжні вчені: Drucker P.F. [12], Mensh G. [13], Santo B. [14], Schumpeter Y.A. [15], Tidd J. [16] Twiss B. [17] та ін., однак питання удосконалення механізмів управління подальшим інноваційним розвитком вітчизняної аграрної економіки за умови переходу її на шлях інноваційно-інвестиційного розвитку потребують подальшого дослідження.

Завдання і методика дослідження. У зв'язку з вищевикладеним набуває актуальності питання ефективної організації інноваційного процесу, направлено на здійснення повного циклу створення інноваційних розробок від зародження концепції новачії до виробництва наукоємної продукції і використання її з метою задоволення потреб суспільства.

Напрямами вирішення даної проблеми є формування такого організаційно-економічного механізму управління науково-дослідними та дослідно-конструкторськими роботами (НДДКР), який забезпечує формування попиту на результати наукових досліджень і розробок у агропромисловому комплексі країни. Основою цього механізму є здійснення маркетингової діяльності на всіх фазах НДДКР, починаючи з етапу наукових досліджень, що дозволяє встановити взаємозв'язок з ринковим середовищем і вплинути на нього з точки зору формування попиту на інновації та забезпечення комерціалізації наукової продукції.

Дослідження виконувались на основі використання загальнонаукових методів: монографічного, абстрактно-логічного, системного підходу і системного аналізу, методів порівнянь і аналогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зрошуване землеробство належить до важливої підгалузі аграрного сектору економіки та особливо потребує прискорення переведення його на інноваційну модель розвитку. Тільки така модель розвитку аграрного сектору економіки Південного регіону може забезпечити підвищення економічної ефективності зрошуваного землеробства та рівня екологічної безпечності ведення сільського господарства на поливних землях. Широкомасштабне застосування інновацій, прогресивні техніко-технологічні та організаційні зміни у вітчизняному зрошуваному землеробстві – об'єктивна необхідність, зумовлена сучасним етапом розвитку продуктивних сил і трансформації виробничих відносин у суспільстві.

Стратегічна місія інноваційного розвитку зрошуваного землеробства полягає у підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Інноваційна діяльність в аграрній сфері має ряд специфічних особливостей:

- аграрний сектор виробляє і реалізує продукцію, яка не змінюється багато століть;
- сільськогосподарське виробництво пов'язане з рядом ризиків (погодних, фінансових, економічних, організаційних тощо), вплив яких на ефектив-

ність діяльності сільськогосподарських підприємств недостатньо досліджений;

- значна кількість видів сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки, суттєва різниця в технологіях вирощування сільськогосподарських культур та їх переробці;
- залежність технологій виробництва сільськогосподарських культур від природно-кліматичних умов;
- недостатня організаційно-фінансова підтримка інноваційної діяльності в галузі, слабка інноваційна активність сільськогосподарських підприємств в реалізації галузевих інноваційних проектів;
- висока диференціація сільськогосподарських підприємств за економічним станом, площами сільськогосподарського використання та обсягом виробництва сільськогосподарської продукції.

На інноваційний розвиток в агропромисловому комплексі істотно впливають позитивні й негативні фактори (рис. 1).

Незважаючи на державну підтримку аграрної галузі, хоча й незначну, останніми роками її рівень в 5-9 разів нижче, ніж в країнах ЄС.

Натепер в Україні потік зарубіжних інноваційних технологій в аграрний сектор пригнічує розвиток національної інноваційної політики і створює реальну залежність від іноземних інвестицій. Відсутність заходів державного протекціонізму, масове банкрутство сільськогосподарських підприємств, незатребуваність виробництвом інновацій сприяє згортанню інноваційної структури.

Інформація про новітні інноваційні розробки повинна бути чітко структурована і систематизована. Формування бази інноваційних розробок являє собою органічно поєднану сукупність інформаційних систем, направлених на підтримку прийняття рішень господарюючими суб'єктами в аграрному секторі економіки. Концептуальна модель вибору технологій вирощування сільськогосподарських культур, які відображають елементи знань та відносин між ними, наведена на рисунку 2.

Зацікавлений сільгосптоваровиробник може спочатку ознайомитись з варіантами інноваційних технологій, а потім провести їх уточнення відповідно до природно-кліматичних умов території та фінансового стану підприємства і в результаті отримати найбільш оптимальний варіант технології вирощування сільськогосподарської культури.

Модель вибору технології дозволяє використати найбільш ресурсозберігаючий варіант вирощування сільськогосподарської культури, сільськогосподарську техніку, систему обробітку ґрунту, дощувальну техніку і спосіб зрошення, систему захисту рослин і удобрення.

Прикладом створення такої бази інноваційних технологій може бути «електронна енциклопедія» – це буде система створення бази інноваційних розробок для аграрного сектора економіки. В ній відображені нові знання з розвитку інноваційної, інвестиційної та науково-технічної діяльності в різних підгалузях сільського господарства, запропоновані сучасні методи захисту інтелектуальної власності.

Рисунок 1. Умови і фактори, які впливають на інноваційну діяльність в аграрному секторі економіки

Рисунок 2. Концептуальна модель вибору технологій вирощування сільськогосподарських культур

Результати досліджень зарубіжних вчених у різних секторах народного господарства свідчать про те, що інновації, які базуються на аналізі потреб, виявляються більш успішними [12, с. 234-260; 17, с. 123-145]. Приблизно 60-80% інновацій мають ринкове походження проти 20-40 %, що виходять з лабораторії. Однак інноваційна стратегія, заснована на фундаментальних дослідженнях, має більше шансів привести країну до технологічного прориву в економіці. Фундаментальні дослідження виглядають більш привабливими у відношенні довгострокової перспективи.

Інновації Інституту зрошеного землеробства НААН більшою мірою засновані на фундаментальних дослідженнях і відносяться до інновацій, що викликані до життя спостережуваними потребами.

Наукові дослідження з конкретної тематики завершуються створенням наукової продукції, яка має прикладний характер для розвитку галузей національної економіки.

Розробка і реалізація інноваційних проектів потребує їх наукового супроводження, яке пов'язане з необхідністю надання кваліфікованих консультацій товаровиробникам з метою найбільш повного врахування конкретних природно-економічних особливостей кожної аграрно-виробничої структури, цінового фактору та можливого застосування інновацій [3, с. 27-49].

Удосконалення системи законодавчо-нормативного забезпечення регулювання ринкової економіки, забезпечення соціального захисту вітчизняних товаровиробників, розвиток сільських територій, формування інноваційної моделі розвитку аграрного сектора нині є визначальними чинниками стратегічних напрямів ефективного функціонування економіки країни.

Важливим елементом інноваційного процесу є економічна оцінка інноваційних проектів, яка повинна проводитись з урахуванням таких науково-методичних вимог, як моделювання варіантів для порівняння економічної привабливості проектів, врахування повного життєвого циклу проекту, грошових потоків і фактора часу.

Маркетингова складова наукового супроводу потребує внесення змін у систему управління науково-дослідною роботою (НДР), яка в наукових установах ще не зовсім адаптована до здійснення функції маркетингу. Задача адаптації організаційної структури вирішується за допомогою розподілу підфункцій маркетингу за всіма рівнями управління в межах системи внутрішнього організаційного маркетингу установи. Одними з ключових елементів системи в наукових установах є відділи науково-інноваційної діяльності, трансферу технологій та інтелектуальної власності, що забезпечують науково-методичний супровід, координацію маркетингової діяльності, систематизацію її результатів загалом по установі, а за допомогою комплексних цільових програм виконують процеси трансферу знань та інновацій у сільськогосподарське виробництво регіону. Взаємодія наукових підрозділів у системі маркетингового супроводу заснована на принципах гармонічного виробництва. Враховуючи вище наведені вимоги, можна сформувані детермінанти інноваційної стратегії для аграрного сектора економіки, а саме:

- здійснення планомірної державної інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень як пріоритетної складової загальної стратегії соціально-економічного розвитку країни і конкурентних стратегій суб'єктів господарювання, забезпечення єдності структурної та інноваційної політики;
- створення сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності: правового забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств; запровадження дієвого пільгового режиму здійснення цієї діяльності; удосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності;
- послідовне збільшення сукупного попиту, вдосконалення інфраструктури ринків з метою підвищення питомої ваги складних, наукоємних продуктів в особистому та виробничому споживанні;
- створення умов для реалізації вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами поступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, яка заохочуватиме підприємства до інноваційної діяльності;
- диверсифікація організаційних форм функціонування національної економіки, забезпечення співпраці малих і середніх підприємств з великими корпоративними структурами, розвиток науково-виробничої кооперації, венчурного бізнесу, промислово-фінансової інтеграції, в тому числі – на міжнародному рівні;
- забезпечення тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки та освіти з метою сприяння випереджаючому розвитку науково-технологічної сфери;

- конверсія тіньових капіталів та залучення тіньового сектора до сфери легального обігу фінансових ресурсів, інвестування й розширення на цій основі власних ресурсів підприємств для інноваційної діяльності;
- пріоритетний розвиток людського капіталу як основи майбутнього постіндустріального суспільства;
- посилення інтеграції України у світовий науково-технологічний простір, розширення міжнародної співпраці на державному рівні й на рівні окремих підприємств та інститутів у галузі науки, техніки та інновацій.

Стратегія створення в Україні економічних засад інноваційної моделі розвитку також передбачає комплекс заходів у податковій, бюджетній, грошово-кредитній, інституційній та зовнішньоекономічній сферах. Власне, йдеться скоріше не про окрему стратегію інноваційного розвитку, а про надання інноваційної спрямованості всім напрямам економічної стратегії, яка розробляється та реалізується в країні.

Для інноваційного розвитку підгалузей аграрного сектора важливими залишаються наступні напрями:

- на основі досягнень науки формувати вітчизняні наукові школи для підготовки вчених-аграріїв, діяльність яких адаптована до умов регіону;
- посилити інтеграцію наукового та освітнього потенціалу в аграрній сфері;
- сформувати систему і механізми більш прискореної передачі знань та інноваційних розробок у практику агропромислового виробництва;
- проводити наукові дослідження з проблем визначення й оцінки ризиків та адаптації агропромислового комплексу до умов зміни клімату;
- сформувати нову парадигму розвитку сільських територій як багатофункціонального об'єкту.

Набір економічного інструментарію має залишатися традиційним, а саме: ціноутворення, система оподаткування, субсидування, підтримка кредитування і страхування, програмно-цільове управління тощо. В частині фінансової допомоги сільськогосподарським підприємствам необхідно ввести підтримку значимих видів продукції, не пов'язаних з об'ємами їх виробництва і реалізації. Це відноситься до підгалузей кормовиробництва та тваринництва. Підтримка необхідна для вирощування круп'яних культур, зернобобових і багаторічних трав. Інший напрям – фінансова підтримка придбання матеріально-технічних ресурсів – дощувальної техніки, мінеральних добрив, засобів захисту рослин тощо.

Важливим елементом національної інноваційної системи, що формується, є розробка механізму реалізації результатів наукових досліджень, тобто передачі інноваційних технологій на основі їх комерціалізації. Комплексна підтримка інноваційної діяльності, розвитку аграрного виробництва, підвищення конкурентоспроможності та експорту наукоємної сільськогосподарської продукції повинна базуватись на виборі пріоритетних інноваційних технологій, що містять результати науково-технічних досягнень, які визначають їх конкурентоспроможність на світовому ринку й високу економічну ефективність.

Завданням наукового забезпечення аграрного сектора економіки є розробка організаційних і техніко-технологічних заходів раціонального використання природних ресурсів для кожного конкретного регіону з урахуванням біокліматичного потенціалу, адаптації до природно-кліматичних умов вирощування

сільськогосподарських культур, тварин і птиці, інших процесів, що забезпечують переробку й доведення продукції до споживача.

Реалізація державної інноваційної політики повинна включати в себе: нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності; охорону об'єктів інтелектуальної власності та введення їх у господарський обіг; всебічне освоєння в агропромислову виробництві досягнень науки та передового досвіду; розвиток інфраструктури інноваційного процесу, систем сертифікації й просування науково-технічних розробок, підготовки й перепідготовки кадрів; державну підтримку сільгосптоваровиробників з метою підвищення їх платіжеспроможності та можливості здійснення інноваційної діяльності; удосконалення конкурентної системи експертизи й відбору інноваційних проектів, програм для їх реалізації в аграрному секторі економіки; формування економічного механізму управління й стимулювання інноваційних процесів на всіх рівнях; реформування власності й розвитку підприємництва в інноваційній діяльності.

Висновки та пропозиції. Для розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарства необхідною умовою є розробка наукового супроводу інноваційних процесів в аграрному секторі економіки, що має забезпечити впровадження інноваційних технологій і дозволить виробляти якісну сільськогосподарську продукцію та гарантувати безпеку продуктів харчування.

Державна аграрна політика повинна здійснюватися шляхом проведення досліджень у галузі науки й техніки, удосконалення системи підготовки й перепідготовки кадрів, створення умов для розвитку всіх галузей агропромислового комплексу, направлених на забезпечення продовольчої безпеки, максимальної зайнятості населення й підвищення його добробуту.

Основні напрями результативної сільськогосподарської діяльності та зокрема ефективного використання зрошуваних земель повинні враховувати позиції органів державної влади, населення і сільських територій, сільськогосподарських підприємств, екології, науки та освіти.

Перспектива подальших досліджень. Науково-технічна та інноваційна діяльність є вирішальним елементом розвитку сучасного виробництва. Проблеми економічного обґрунтування та розрахунку комерційного і бюджетного ефекту від впровадження інноваційних рішень набувають особливої актуальності. Вирішення цих проблем є важливим як на рівні підприємств (організацій), інвесторів, так і на вищих рівнях управління національним господарством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Володін С.А. Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку: монографія / С.А. Володін // К.: ЗАТ «Нічлава», 2007. – 384 с.: іл. – Бібліогр.: с. 359-380.
2. Геєць В. Інновативно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку ХХІ століття / В. Геєць // Банківська справа. – 2003. – № 4. – С. 3-32.
3. Зубець М.В. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві: монографія / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К.: Аграрна наука, 2004. – 130 с.
4. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 10-13.

5. Кропивко М.Ф. Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / М.Ф. Кропивко, С.І. Орлова // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 11-20.
6. Лайко Г.П. Формування інвестиційної привабливості підприємств АПК / Г.П. Лайко. - К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 202 с.
7. Лупенко Ю.О. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері України / Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2014. – № 12. – С. 5-11.
8. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / [Жаліло Я.А., Архієреєв С.І., Базиліук Я.Б. та ін.]: за ред. Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2006. – 120 с.
9. Саблук П.Т. Стратегічні напрямки аграрних реформ – перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2002. – № 12. – С. 9.
10. Тивончук С.О. Інституційне забезпечення інноваційної діяльності в аграрній сфері / С.О. Тивончук, С.В. Тивончук, Р.В. Костюк // Економіка АПК. – 2014. – № 8. – С. 68-75.
11. Федулова Л. Розвиток національної інноваційної системи України / Л. Федулова, М. Пашута // Економіка України. – 2005. – № 4 (521). – С. 35-47.
12. Drucker P.F. The Essential Drucker. The Best of Sixty of Peter Drucker's. Essential Writings on Management // New York, 2012. – 358 p.
13. Mensch G. Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression. – Cambridge, Mass., 1979.
14. Santo B. Innovation as a tool for economic development : a tutorial / B. Santo. – Per. in Hungarian. – Moscow: Progress, 2005. – 296 p.
15. Schumpeter Y.A. Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung / Y.A. Schumpeter // Berlin (West), 1952 (Erste Auflage - 1911).
16. Tidd J., Bessant J., Pavitt K. Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change. – Wiley, 2005. – 603 p. – 3rd ed.
17. Twiss B. Managing Technological Innovation / B. Twiss // London: Pitman Publishing, 1992. – 309 p.

УДК 504.062

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЗБАЛАНСОВАНОЇ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Грановська Л.М. – д.е.н., професор,

Приндюк К.С. – аспірант, Херсонський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано концептуальний підхід щодо формування еколого-збалансованої моделі сталого розвитку сільських територій в Херсонській області. У дослідженнях використано методи індукції, дедукції, порівняльного аналізу, інтегральної оцінки ресурсно-екологічної ситуації, метод розв'язання конфліктів інтересів та досягнення балансу інтересів у сфері природокористування, що дозволило визначити основні вектори екологізації суспільних відносин в умовах сталого розвитку сільських територій.